

STRUČNÁ HISTORIE ŘÁDŮ A VYZNAMENÁNÍ PO VZNIKU SAMOSTATNÉHO STÁTU

Každá historická epocha má své charakteristické symboly, které souvisejí s předcházejícími, na něž v základních rysech navazují. Nicméně v tradicích vyznamenání v českých zemích proběhl zajímavý vývoj. V roce 1918 bylo totiž jedním z prvních zákonů Prozatímního národního shromáždění rozhodnuto o zrušení šlechtických titulů, hodností a řádů, čímž byly míněny ty, jež udílela bývalá rakousko-uherská monarchie (zákon č. 61 z 10. prosince 1918). Nějak se ale pozapomnělo, že na válečných frontách v řadách legií bojovaly desetitisíce občanů nového státu, nejlepším z nich byla udělována vyznamenání založená Českou národní radou v Paříži i dekorace spojeneckých států. Nezbylo nic jiného než dalším zákonem č. 243 z 10. dubna 1920 stanovit, že zrušení se netýká Čs. válečného kříže 1918, Čs. revoluční medaile, Medaile vítězství, nedokončeného řádu Sokola a Dobrovoleckého kříže 1919-1920 za boje proti maďarským bolševikům na Slovensku a udržení integrity ČSR (slovenského území). Současně zákon povolil nošení zahraničních vyznamenání.

Bohaté zahraniční styky – často spojené s udělováním řádů představitelům našeho státu – si vynutily v roce 1922 zřízení řádu, který byl podle zákona vyhrazen pouze pro cizí státní příslušníky: Řád bílého lva. Byl propůjčován cizincům za mimořádné zásluhy o náš stát a za rozvíjení přátelských vztahů s Československem. Řád, který byl po vícero pokusech na konec navržen podle vzoru českého šlechtického kříže z roku 1814, se členil na občanskou a vojenskou skupinu a přidružené dvě medaile. Výlučně hlavám států byl určen řádový řetěz.

První republika se tak až do roku 1938 obešla bez dalších státních vyznamenání. Myšlenka zřídit pro naše občany další řády se neprosadila.

První vyznamenání, jež byla čs. občanům udělena za hrdinství na bojištích druhé světové války, byly francouzské, polské válečné kříže a anglická vyznamenání. Počátek války také přinesl zvrat v naši legisla-

tivě. Realizovalo se vládní nařízení č. 170 z 19. června 1936, které umožňovalo za válečného stavu založit československá vojenská vyznamenání: 20. prosince 1940 československá vláda v Londýně zřídila Čs. válečný kříž 1939 udělovaný za vynikající bojové činy s nasazením života (opakované udělení se znázorňovalo lipovými ratolestmi na stuze či stužce), též den byla založena medaile Za chrabrost před nepřitelem 1940, přiznávaná za osobní statečnost. Postupně vznikaly další dekorace pro ocenění čs. občanů a občanů protihitlerovské koalice.

Po skončení války a v padesátých letech byl vytvořen rozsáhlý systém řádů, vyznamenání a dalších ocenění, který se rozvíjel až do roku 1989. Zřetelně se tu projevila poplatnost sovětským vzorům, především v systémovém pojetí a ve vnější podobě, s nezbytnými atributy režimu, s hvězdou, srpem, kladivem. Po odborné stránce byl u mnoha porušen základní faleristický princip rozlišování vyznamenání podle barvy stuhy, protože všechna vojenská vyznamenání měla rudou barvu diferencovanou jen dezénem tkaniny nebo odstínem. Jejich velký počet a ovšem u některých i důvod jejich udělování mj. snižoval vážnost a úctu jak k vyznamenáním, tak vyznamenáním.

Přišel listopad 1989, bylo nutno reagovat na změnu Ústavy, státního znaku, změnu názvu státu. Udělování vyznamenání bývalé ČSSR bylo zastaveno. Dne 10. října 1990 byl přijat zákon č. 404 o státních vyznamenáních, jejich systém byl zjednodušen a založením jednotlivých tříd a stupňů přizpůsoben obecným evropským tradicím. Nově byly zřízeny:

- ❖ Řád bílého lva (o pěti třídách a dvou skupinách – pouze pro občany cizích států),
- ❖ Řád T. G. Masaryka (pět tříd),
- ❖ Řád M. R. Štefánika (pět tříd),
- ❖ medaile Za hrdinství,
- ❖ medaile Za zásluhy (tři stupně).

Uvedená vyznamenání byla za krátkou existenci ČSFR udělována velmi zřídka. Např. medaile Za hrdinství byla udělena jen jedenkrát, důstojníkovi čs. armády, za záchranu lidského života.